
České vzdělávání a zdravý rozum

České vzdělávání a zdravý rozum

PRAVO

15.4.2011 | rubrika: Studium | strana: 13 | autor: [Tereza Rábová](#), [Ondřej Hník](#)

Vzdělávání je pod tlakem různých názorů a reforem, často protichůdných (viz například současná diskuse o návratu osnov na základní a střední školy). Coby vzdělavatelé cítíme potřebu se k této situaci vyjádřit a pojmenovat některá problémová místa současného českého školství.

S přihlédnutím k vlastní praxi i k teorii vzdělávání za nejpálčivější problémy považujeme:

Nekritické přejímání nového

V poslední době jsme do českého školství přejali množství pedagogických modelů, vzdělávacích strategií, učebních koncepcí a metodologií. Nové koncepce v mnohém oživily českou školu a obohatily ji o užitečné podněty (škola si může vybrat své vlastní směřování; individualizace výuky, možnost větší volby výukových materiálů). Zároveň s tím se však vzdala osvědčeného. Na úkor moderních technologií, jako jsou interaktivní tabule, powerpointové prezentace či elearning, se často zapomíná nejen na lidský rozměr vzdělávání (osobní setkávání učitele a žáků), ale také na vlastní obsah vzdělávání (učivo).

Technologické inovace jsou často považovány za důležitější než změny koncepční; výuka se tím zároveň odlišuje. Výše zmíněné prostředky a pomůcky v rozumné míře ve výuce pomáhají, avšak jejich nadužívání mnohdy zastírá vlastní obsah vzdělávání.

Kult digitálních technologií a moderních pomůcek plíživě vytlačuje znalostní tradici, a to napříč celým vzdělávacím systémem včetně vzdělávání mimoškolního (firemní kurzy, nejrůznější pseudoodborné semináře).

Dalším příkladem této tendence je, že se po vzoru jiných zemí na všech stupních škol zavádějí jednokolové přijímací zkoušky. Domníváme se, že jednokolový systém přijímaček, tj. písemný test, neumožňuje osobní kontakt s uchazečem, nedává prostor, aby se student vyjádřil a aby ho zkoušející lépe poznal. Z formy testu nelze zjistit skutečný zájem uchazeče o studium a jeho studijní předpoklady.

I proto se na školy dostávají studenti na principu náhody: jednoduše se jim podaří trefit správné odpovědi. Výraznou změnu k lepšímu by přinesl návrat k tradičnímu přijímacímu řízení. Jako alternativu písemného testu navrhuje například: psaní eseje, úvahu nad dílem či myšlenkou; rozpravu nad skutečně prostudovanými díly, pohovor o výběru studijního oboru atd.

Kult sebe prezentace a bezobsažnost

Obáváme se, že bezobsažné diskuse žáků s učiteli nebo žáků navzájem nahrazují čím dál častěji znalosti. Žáci a studenti se často s razancí snaží „prodat“ i takové vědomosti a dovednosti, které jsou buď zcela nedostačující, nebo se netýkají příslušného obsahu. Výjimkou není ani suverénní předvádění neznalosti.

K tomu se připojuje přehnané sebevědomí žáků, arogance a sebestřednost, se kterou učitelé marně bojují. Schopnost prosadit se (a to i na úkor druhého) se ocitá v hierarchii hodnot (lidských i školních) výše než znalosti, respekt k druhým a tolerance.

Mnozí učitelé se (také na základě nových vzdělávacích programů) mylně domnívají, že pouhé vyhledávání informací (nově nazývané jako kompetence k vyhledávání informací) může nahradit znalosti. Často se opominají vskutku zásadní znalosti a dovednosti, a to i v klíčových předmětech, jako je matematika nebo český jazyk a literatura. Zeptejte se českých učitelů, kolik jejich žáků má na 2. stupni základní školy problémy s malou násobkou nebo nedokáže vytvořit smysluplnou českou větu (v písemném i ústním projevu), stylizovat osobní nebo oficiální dopis, napsat odstavec souvislého textu bez pravopisných chyb.

Základní gramotnost, tj. čtení, psaní a počítání, ustupuje módně formulovaným typům „nové“ gramotnosti (finanční, mediální, počítačové atd.) a tzv. „soft skills“. Takto definované kompetence ovšem nepřicházejí v úvahu, pokud žák nedisponuje gramotností základní.

Nepochybujeme o tom, že tyto podoby funkční gramotnosti jsou v dnešním světě důležité. Žák se ovšem nemůže vzdělávat ve finanční gramotnosti, pokud není schopen si spočítat procenta; manipulativnost reklamy neodhalí bez schopnosti číst s porozuměním. Na vyprázdňenost základních znalostí a dovedností často poukazují vysokoškolští pedagogové. Potýkají se s tím, že studenti přicházejí na vysokou školu, aniž by znali látku školy základní a střední (toto můžeme doložit na písemné podobě přijímacích zkoušek nebo na výsledcích dílčích zkoušek).

Vzdělání jako zboží?

Jsme přesvědčeni o tom, že na vzdělání nelze uplatňovat tržní principy. Uplatňování tržních mechanismů se například projevuje v koncepci třístupňového vysokoškolského studia („produkce“ bakalářů je levnější a rychlejší než vzdělávání magistrů. Studium nemůže ovšem z logiky věci dosahovat potřebné hloubky).

Rozložení studia do tří bloků (bakalář, magistr, doktor) jde proti smyslu některých oborů, zvláště těch, které vyrůstají z tradiční vzdělanosti a které nelze při nejlepší vůli souvisle obsáhnout za tři roky bakalářského studia (studium japonštiny, archeologie, učitelství a mnohých dalších).

Vzdělání se dnes „měří“ na kredity, jejichž dostatek si musí student zajistit; radost z poznávání tak může být snadno odsunuta do pozadí. Nové systémy vysokoškolského studia nahrazují tradiční studijní kruhy, které zažili ještě dnešní třicátníci a které spontánně zajišťovaly ducha pospolitosti a lidského sdílení.

Tyto nové modulové systémy (vycházející z politiky Evropské unie) sice umožňují prostupnost a volbu, ale svojí roztržitostí vedou také k tomu, že vzdělávání i jeho očekávaný výsledek postrádá jednotící princip a zároveň znesnadňuje práci pedagoga.

Vysokoškolský učitel, jenž má vést skupinu studentů, z nichž někteří absolvovali například kurz etiky výzkumu, druží ekologie a třetí zdravého životního stylu (!), a žádní z nich úvod do filozofie, v navazujícím modulu nemůže stavět na společných znalostech studentů. V tomto chaosu se ztrácí společný obsah vědění a také přemýšlení v souvislostech. Pokud se přístup ke vzdělávání bude ubírat výše naznačenou cestou (technizace, permanentní „reformy“ namísto dlouhodobé koncepce, adorování západních vzorů, ekonomizace, masovost), nepovede to ke zvyšování kvality vzdělávání, ale k jeho devalvaci. Protože všichni procházíme různými typy a stupni škol (právníci, zemědělci, poslanci, učitelé, řemeslníci, inženýři, vojáci, prodavači, lékaři...), snižování úrovně vzdělávání (a tím vzdělanosti a morálního klimatu společnosti) bude mít dalekosáhlé celospolečenské důsledky.

(Autoři článku: doktorandka Fakulty sociálních věd **UK** (*1983) a odborný asistent **Pedagogické fakulty UK** (*1977))